

KINN A TANYÁN

DUDÁS KÁROLY

Már majdnem a tanyaára értek, amikor a gyerek hirtelen megállt, s beleszimatolt a ködporos levegőbe. „Mintha égne valami”, mondta. „Füstszagot érzek.” A férfi lelassította lépteit, s a gyerek mellé érve ő is megállt. „Nincs már ott, ami égjen”, mondta. Elnézett a tanyaépület felé, amely beszakadt nádtetejével, összerepedezett falaival olyan volt, mint egy útszélre hajtott gyűrt kartondoboz, tenyerét végighúzta ránkabarzdás, nedves nyakán, töredezett karimájú kalapját föltolta a homlokából, s állt így egy darabig. A gyerek lopva figyelte az apját, lefegő, agyonfoltozott kabátját, meggömbült hátát, a katonaképen milyen egyenes a tartása, gondolta, hogy kihúzza magát a vasderes paripán, nyakán még sehol a ráncok, aztán a dűlőutat lezáró nyárfasort kezdte vizsgálgatni. A fákon már erősen megritkult a sárgaszürke lombsátor, könnyen ellátott az ismerős épületig. Eszébe jutott, hogy másfél hónappal ezelőtt még itt laktak, s ettől valami bágyasztó kedvetlenség áradt szét benne; nem sok hiányzott hozzá, hogy elkezdjen sírni. A szoba földjén azóta biztosan kinőtt a porcfű meg a tarack, gondolta, a tarack, az bizonyosan. Lopva megint az apjára nézett: még mindig ott állt mozdulatlanul. Meg akarta kérdezni tőle, mire várnak, miért nem mennek tovább, de aztán eszébe jutott, hogy ő állt meg először, így hát nem szólt semmit. Pedig jó volna már a tanyán lenni, gondolta.

A férfi most megmozdult, lenézett a gyerekekre. Mint aki messzi útról érkezett vissza. „Gyerünk, mert ránk esteledik”, mondta. „Sötétben meg semmit se látsz.”

Elindultak, a férfi ment elől, legyűrt szárú, ormótlan gumicsizmája csattogott a keményre taposott úton, a gyerek néhány méterrel lemaradt mögötte, óvatosan rakta egymás elé a lábait, vigyá-

zott, nehogy a mélyedésekben fölgülemlett víz befolyjon kidőlt oldalú bakancsába.

A férfi egy pillanatra megállt, körülkémlt, aztán letért a dülő-útról, megnyújtott léptekkel nekivágott a szántásnak. „Erre jóval közelebb”, szólt hátra a gyerekeknek. „Itt sincs nagyobb sár, mint a dülőúton.” A szántás süppedős volt, bokáig jártak benne, gyorsan kifáradtak, de nem lettek sárosak: a szél majdnem porhanyósra szikkasztotta a szalonnás földet. A tanya már egészen közel volt, előttük a tágas és néptelen udvar, a deszkakávás kút, kitöredezett küllőjű kerekével, végleg megszabadulva láncától, odébb a rogyadozó falak, repedezett fehér bőrük alól kibújt a sárgaföld, csupán az ablakokat takarta még el a két vastag törzsű meggyfa. Jó lenne éjszakára is ittmaradni, gondolta a gyerek, erre a legeslegutolsó éjszakára. Igaz, az ágyakat már hetekkel előbb kocsira rakta az apja, behurcolta a nagynénjéhez a faluba, ott pókhálósodnak valahol a padlás feketeségében, de szalma még biztosan van az istálló-sarokban, azon is elalhatnának. Persze, jobb hallgatni, az apja úgysem egyezne bele, mert neki már hajnalban talpon kell lennie, segédkezni a nénjének a jószág körül, világosodás után pedig mindjárt fölülnek a vonatra, s beutaznak a városba, amely ezután az otthonuk lesz; ezért kel még nyolc óra előtt visszaérkezni a faluba, hogy idejekorán lefekhessenek.

A szántás kifogyott a lábuk alól, benn jártak már a tanyaudvaron. Most, hogy csak karnyújtásnyira voltak az öreg meggyfáktól, elképedve látták, milyen nagyon megritkult a lombjuk, milyen siralmasan agyoncibált lett. „Pedig még csak október eleje van”, mondta a férfi. „Máskor októberben nem bírtunk kilátni rajtuk. Megbújtak közöttük a seregélyek.” A gyerek a korhadt kútvázat nézte, s amikor felfedezte, hogy kiteglázott környékét teljesen belepte a gaz, sehol a simára koptatott téglalapok, újból elerőtlenedett. Titokban arra várt, hogy suta ugrásaival elébük szalad sánta lábú öreg kutyájuk, a költözködés zűrzavarában világgá ment Bogár, szűkülve a lábukhoz dörgölődzik, de semmi nem mozdult.

A férfi átvágott az udvaron, a gyerek szóltanul baktatott utána. Az udvar közepén a férfi váratlanul megtorpant, hátracsapott fejével beleszagolt a levegőbe. „Csakugyan, mintha égne valami”, mondta. „Nézzé, a kémény is füstöl”, mondta a gyerek. „Van bent valaki.” A férfi vállat vont, s elindult a tanyaépület felé. A gyerek elszántan követte, közben a fölhorzsolt bőrű falakat figyelte, a kitöredezett

üvegű ablakokat. Másfél hónap alatt mennyire tönkrement, gondolta, nem hittem volna, hogy másfél hónap alatt ennyire tönkre-
menjen. Persze, több mint egy hétig szakadt az eső, eláztatta a ná-
dat, a falakat. Ha nem vágják ki az akácokat a tanya körül, most
nem volna ennyire sivár az udvar. Ezt még akkor meg akarta
mondani az apjának, de inkább hallgatott, mert amióta meghalt az
anyja, s magukra maradtak, az apja nagyon megváltozott, mogorva
lett és kevés szavú, úgysis csak a fejét ingatta volna szótlantul.

A férfi csak ment előre, még az ajtó nélkül árválgató bejáratnál
sem állt meg, még annyira sem, hogy megnézzé, lépést tud-e tartani
vele a gyerek. Most, hogy benn voltak az épületben, s keresztülvág-
tak a keskeny gangon, egyre jobban érezték a füstszagot. Bent meg-
lehetősen sötét volt, a gyerek hiába meresztgette a szemét, kezdet-
ben semmit sem látott. Amikor szeme megszokta a félhomályt, las-
san fölismerte a szobát, amelyben eddigi rövidke életét leélte. A szo-
ba szűkös volt, döngölt földpadlóján szakadozott gyékény, tenyér-
nyi résein átvert a kemény szárú tarack. Tudtam, gondolta a gyerek
diadalmasan, s újra sírhatnékja támadt, tudtam, hogy nekem lesz
igazam: mire kijövünk, mindent benő a porcfű meg a tarack. Pil-
lantása sorra tapogatta a leszakadozott mennyezetet, a fehérén vi-
lágító gerendákat, a salétromfoltos pingált falakat, az üres szöghe-
lyeket a falban. Ekkor meglátta az öregembert is, aki ott állt a
sarokban, a füstölő vaskályha mellett, és várta, hogy közelebb
menjenek hozzá. Vékony, szinte törékeny termet, jó fejvel alacson-
nyabb az apjánál, fehér hajú, finom arcbőrű öregember. Végigmérte
őket tetőtől talpig, kicsit ijedten, kicsit tolakodóan, aztán csak
annyit mondott: „Behúzódtam ide a szél elől. Azt hittem, már nem
lakja senki.”

A férfi figyelmesen megnézte az öregot, aztán vállat vont. „Mi
laktunk itt, de most már senki”, mondta. „Behurcolkodtunk a vá-
rosba. Nyugodtan itt maradhat.” „Egész héten pörkölt a szél”,
mondta az öregember, „eső is esett. Behúzódtam ide. Összeszedtem
ezt a kevés gallyat, száriziket, begyújtottam a kályhába. Azt hit-
tem, nem lakik itt senki.” A férfi türelmetlenül vállat vont. „Mond-
tam már, itt maradhat. Mi úgysis behurcolkodtunk a városba.” A
gyerek mondani akart valamit, de aztán az apjára pillantott, és
csendben maradt. A szobát nézte. A billegős, csupasz tetejű asztalt
és a két fényesre koptatott ülőkéjű széket a sarokban, egyiknek
hiányzott a támlája, a vaskályhát, amelyet azért hagyott itt az

apja, mert a városban úgysem tudnák hasznát venni; az ajtófélfákat meg az ablakkereteket is ugyanebből az okból nem szaggatták ki a sorsukra hagyott falakból. A földbe süppedt, kidőlt oldalú vaskályhán, a törött lábú asztalon és a két nyegde széken kívül csak az öregember meg az apja volt a szobában, ő mégis úgy érezte, tele van hatalmas, idegen emberekkel. Akiknek semmi, de senimi keresnivalójuk az ő tanyájukon.

„Otthagytam a lányomat meg a vejemet”, mondta az öregember. „Be szándékoztam menni a faluba, a húgomhoz. Megláttam ezt a tanyát, idehúzódtam a szél elől. Öregnek legjobb már egyedül. Azt hittem, nem lakik itt senki.” A férfi kinyitotta a száját, mondani akart valamit, de kint füttyülve föltámadt a szél, arra figyelt. „Nézz szét, aztán indulunk vissza a faluba”, mondta a gyerekeknek. „Még majd itt fog bennünket az eső, beleragadunk a sárba. Nézz szét még egyszer, aztán indulunk vissza. Lassan már sötétedik.”

A gyerek szó nélkül megkerülte az öregembert, odahajolt a vaskályhához, lyukas oldalán keresztül arcába csapott a meleg és a füst, néhány másodpercig így maradt, kissé meggörnyedve a lánokokba meredve, aztán átment a másik szobába. Amíg a tanyán laktak, ez volt a tisztaszoba, gyékény helyett itt tarka rongypokrócok voltak leterigetve, ezeket költözködéskor fölszedték, helyükön, a bemázolt kemény földön kinőtt a porcfű. Ide csak kivételes alkalmakkor nyithatott be a rézkilincses ajtón, karácsonyestén, hogy a földízített akácág alól összekapkodja a neki szánt ajándékokat, a kukoricaszárból készített játéklóvakat és teheneket, mit kezd most ezekkel a városi lakásban?, aztán már futott is kifelé, mert az ágy alatt ugrásra készen ott lapult a Korpaember, a legfélelmetesebb Krampusz. Az ágyakkal együtt bizonyára kocsira rakták a Korpaembert is, végleg elszállították, most teljesen üres a szoba. Ha kiáltana, hangját, mint meszeléskor, visszavernék a csupasz falak. Egy pillanatra behunyta a szemét, s a tátongó ürességet a két ablakmélyedés között máris elfedte az aranykeretes szentkép, Jézus az Olajfák hegyén, egyes-egyedül és a földre borulva, jobbról a jóságos arcú Jézus, így tanította az anyja, a mellén, a ruhaerdőkön kívül a tövisszoros szív, amelynek lándzsautötte sebéből nagy cseppekben hullik a vér, valahova az aranyozott képeret mögé, baloldalt az apja katonaképe, peckes tartású ifjú huszár a vasderes paripán, oldalt a kinagyított esküvői fénykép, a fátyol alatt anyja arca egyre jobban elmosódik. „Otthagytam a lányomat meg a ve-

jemet”, mondta az öregember a másik szobában. A hangja erőtlen volt és sipító. „A lányom azt mondta, ne nyulkáljon az ételbe, mert a szutykos kezére verek. A vejem meg azt: ezentúl majd a kiskonyhában adunk magának enni. Erre én elindultam a húgomhoz a faluba. Aztán behúzódtam ide a szél elől. Szóltam volna a húgomnak, néha hozzon ki egy kis ennivalót. Így mégis kénytelen leszek bemenni a faluba.” „Mondtam már, hogy itt maradhat”, az apja hangja türelmetlen volt, ingerült. „Ez a tanya már nem a miénk, ez már senkié. Addig maradhat, ameddig kedve tartja. Ameddig össze nem dűl a tanya.” A gyerek nyelni akart, de valami nagy erővel szorította a torkát. Oda akart szaladni az apjához, fuldokolva mondani valamit, de csak ment szóltanul végig az ajtó nélküli szobákon. A törött üvegű ablakon kinézett a tanya mögé: a szántások fölött ritka köd lebegett, esti szürkület, itt a szobában egészen besötétedett. Visszament oda, ahol az apja meg az öregember beszélgettek. „Hogy meghalt a feleségem, egyedül maradtunk a gyerekekkel”, mondta az apja. „Találtam magamnak muakát a városban, istenes lakást is, odaköltözünk. Jövőre iskolába megy, neki is jobb lesz a városban, többet megtanul. Még egyszer látni akarta a tanyát, mielőtt végleg elmegyünk. Most már láttad, indulhatunk vissza. Egészen besötétedett.”

A gyerek inkább érezte, mintsem látta, hogy az apja elindult a kijárat felé. Egyszerre hogy megjött a hangja, gondolta, mennyit beszél. Cszoszogós lépteivel az öreg is kibotorkált utána. „Akkor én itt maradnék”, mondta odakinn. A hangja rekedt volt és alázatos. „Mégiscsak legjobb nekem egyedül”. „Úgy látszik, elült a szél”, mondta az apja.

A gyerek ott állt mozdulatlanul a sötétben, alakját pillanatokra világította csak meg a vaskályhában pattogó tűz erőtlen lobogása. Még mindig nehezen kapott levegőt, nem értette, mi történik vele. Kezét a mellére szorította, állt moccanástalan. Aztán egyszerre elmúlt minden: a légszomj, a szorongás, a kedvtelenség, megnyugodott. Odament a kályhához, kinyitotta az ajtaját. A nyíláson kiömlött fény szétáradt a szobában, imbolygó táncba kezdett, a sötét háttérből előrehozta a törött lábú asztalt, a támlátlan széket, a fölperdült szélű gyékénysávkokat, a sarokból a horpadt szalmarakást, amit az öregember ágyának használhatott. Holnap már ott alszok abban a vadidegen házban, gondolta, a nyolcadik emeleten. Fölmarkolt egy csomó szalmát, sietség nélkül csóvává sodorta. Milyen

száraz, gondolta, milyen nagyon száraz. Persze, itt volt a kályha közvetlen közelében, megszáradhatott. Még jó, hogy nem esett ki rá parázs, nyomban tüzet fogott volna.

A keményre sodort szalmacsóvát odatartotta a kályhanyíláshoz, várta, hogy a lángok belekapjanak. „Gyere, mert én indulok”, mondta az apja odakinn. A hangja ingerült volt. „Megyek, rögtön megyek”, mondta a gyerek. A lángoló csóvát odatartotta a szalmarakáshoz; amikor sütni kezdte az ujjait, a gyékényre hajtotta, s figyelte, hogy kezd el égni az is. Néhány pillanatig előregömbülő felsőtesttel állt, nézte a lába előtt szerteutó lángokat, s ezt gondolta: most majd elég a porcfű meg a tarack, az utolsó szálig elég.

Aztán kirohant a tanyaépületből, ez lesz a legutolsó kirohanása, el az apja és az öregember mellett, bele a füstszagú sötétségbe. Hallotta maga mögött az öregember sipító kiáltozását: „A tanya! Ég a tanya!”

Keresztülvágott az udvaron. Szinte semmit sem látott, mégis tökéletesen tájékozódott: mint a tenyerét, úgy ismerte a környéket. Elfutott a kút mellett, amelynek poshadt vizében nem hunyorognak többé a csillagok, zúgott a feje, a torkán újból a szorítás; egyszer csak rajta volt a szántáson: bokáig süppedt a laza földbe. Mögötte föltámadt a szél, biborszín-vibrálás kapaszkodott az égre, s ő csak futott a távoli fényel megvilágított nyárfasor irányába.

Amikor a dűlőútra ért, egy pillanatra megállt, de nem fordult hátra. Hoinap már ott alszok abban a vadidegen városban, gondolta, a nyolcadik emeleten. És futott tovább.